

POSTANOWIENIE

Dnia 9 września 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Lech Walentynowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z wniosku S.S.
przy uczestnictwie G. S. [...]
o stwierdzenie nabycia spadku,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 9 września 2009 r.,
skargi kasacyjnej uczestnika G.S.
od postanowienia Sądu Okręgowego w W.
z dnia 26 września 2008 r., sygn. akt [...],

- 1.) uchyla zaskarżone postanowienie;**
- 2.) pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 30 listopada 1999 r. stwierdził, że spadek po A.S., zmarłym dnia 23 grudnia 1992 r. w W., nabył w całości G.S. na podstawie testamentu ustnego z dnia 17 listopada 1992 r. On również został uznany za spadkobiercę testamentowego dziedziczącego spadkowe gospodarstwo rolne.

Orzeczenie te zostało zaaprobowane przez Sąd Okręgowy w W., który postanowieniem z dnia 13 lutego 2001 r. oddalił apelację wnioskodawczynie S.S.

W następstwie kasacji wnioskodawczynie Sąd Najwyższy uchylił te postanowienie wyrażając pogląd, że sąd spadku nie może przesłuchać świadka testamentu ustnego, jeżeli nie został on wskazany bądź ujawniony przed upływem sześciu miesięcy od otwarcia spadku, a niezachowanie tego wymagania powoduje bezskuteczność testamentu (postanowienie z dnia 13 maja 2003 r., V CKN 186/01).

Dostosowując się do tej wykładni Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone orzeczenie i stwierdził nabycie spadku według porządku ustawowego. Również te postanowienie Sądu drugiej instancji zostało uchylone przez Sąd Najwyższy ze względu na nieważność postępowania apelacyjnego wynikającą z wydania orzeczenia odwoławczego przez sprzeczny z prawem skład sądu (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2005 r. Sąd Okręgowy zawiesił postępowanie na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c., ponieważ uczestnicy mieszkający zagranicą nie przedstawili w terminie żądanych odpisów aktów stanu cywilnego, a następnie postanowieniem z dnia 26 września 2008 r. uchylił postanowienie spadkowe Sądu Rejonowego z dnia 30 listopada 1999 r. i umorzył postępowanie (art. 182 § 1 k.p.c. i art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.).

Uczestnik postępowania G.S. w skardze kasacyjnej wniósł o uchylenie postanowienia z dnia 26 września 2008 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Skarżący powołał się na nieważność postępowania apelacyjnego, ponieważ zaskarżone postanowienie zostało wydane z udziałem Sędziego przewodniczącego, przed którym nie odbyła się rozprawa bezpośrednio poprzedzająca jego wydanie (art. 379 pkt 4 k.p.c. w związku z art. 323 k.p.c. i art. 361 k.p.c. oraz art. 13 § 2 k.p.c.).

Podniósł też zarzut naruszenia art. 182 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. przez uchylenie postanowienia spadkowego i umorzenie postępowania w sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut nieważności postępowania apelacyjnego jest bezzasadny. Art. 323 k.p.c. funkcjonuje w sferze wyrokowania i wyraża zasadę bezpośredniości, gwarantującą wydanie wyroku przez skład sądu, przed którym toczyło się postępowanie na ostatniej rozprawie. Regulacja ta dotyczy merytorycznego rozpoznania sprawy, ma zatem odpowiednie zastosowanie do postanowień co do istoty sprawy wydanych w postępowaniu nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c.). Nie dotyczy natomiast postanowień nie merytorycznych wydanych na posiedzeniu niejawnym. Nie istnieją w związku z tym przeszkody procesowe uniemożliwiające bądź ograniczające wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania (art. 182 § 1 k.p.c. przez skład sądu, który nie orzekał o zawieszeniu postępowania (art. 177 § 1 pkt 5 k.p.c.)). Powołany w skardze kasacyjnej art. 361 k.p.c. nie ma tu zastosowania.

Trafny jest natomiast zarzut naruszenia art. 182 § 3 k.p.c. oraz art. 386 § 3 k.p.c.

Skutki umorzenia postępowania przez sąd wyższej instancji są jednoznacznie określone w art. 182 § 3 k.p.c. i polegają na uprawomocnieniu się zaskarżonego orzeczenia (t.z.w. upadek instancji). Przewidziane w tym przepisie wyjątki nie dotyczą rozpoznawanej sprawy. Sąd Okręgowy nie mógł przy tym uchylić postanowienia spadkowego Sądu Rejonowego z 30 listopada 1999 r., ponieważ nie wystąpiły przesłanki umorzenia postępowania pierwszoinstancyjnego. Art. 386 § 3 k.p.c. został więc zastosowany w sposób wadliwy.

W art. 182 § 1 k.p.c. mieści się obowiązek umorzenia zawieszzonego postępowania z przyczyn określonych w art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. Dostosowując się do tego obowiązku Sąd Okręgowy mógł jedynie umorzyć postępowanie apelacyjne ze skutkiem określonym w art. 182 § 3 k.p.c. Sąd ten był jednak związany wykładnią prawa materialnego dokonaną przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 maja 2003 r. (V CKN 186/01). Nie mógł w konsekwencji doprowadzić do uprawomocnienia się wadliwego postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 30 listopada 1999 r., o co zabiega skarżący. Na tle nietypowej sytuacji procesowej, wywołanej różnymi uchybieniami, doszło w rezultacie do kolizji przepisów art. 182 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 398²⁰ k.p.c. Należy przyjąć, że rozstrzygające znaczenie ma w omawianej sytuacji art. 398²⁰ k.p.c., ponieważ podstawowym celem postępowania sądowego jest rozstrzygnięcie sprawy w sposób zgodny z prawem. Uprawomocnienie się postanowienia z dnia 30 listopada 1999 r. oznaczałoby powstanie roszczenia odszkodowawczego wobec Skarbu Państwa (art. 424¹ k.p.c. w związku z art. 417 § 1 k.c. i art. 417¹ § 2 k.c.), a do takiego skutku prawnego nie można dopuścić. Należało w konsekwencji uchylić zaskarżone postanowienie (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.), pozostawiając orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego w orzeczeniu końcowym (art. 108 § 2 k.p.c.).